

քիչ է արիւնը՝ կարելի է պաղ ջրով կամ քացախջրով լուանալով անցընել. եւ եթէ արիւնը սաստիկ է, որչափ կարելի է շուտով պէտք է արիւնին ելած տեղը մատով կոխել եւ կամ կապով մը պատել:

ՔՐՈՒՓ.

Քրուփը շատ վտանգաւոր հիւանդութիւն է տղայոց համար, մանաւանդ երբոր դամանը ուշանայ: Այս հիւանդութիւնը կոկորդի եւ շնչառութեան գործարաններու բորբոքումն է, որով շնչառութեան խողովակներուն մէջ նոր մաշկ մը կձեւանայ, հիւանդին շնչառութիւնը կարգիլէ ու կխըզ-

դէ: Երբեմն փոխադրական է այս հիւանդութիւնը, երբեմն ալ քամի զարնելէն կամ պաղ առնելէն կպատճառի եւ կսկսի խռպոտ հազով մը, որ շան հաջելուն կնամանի, եւ հազէն վերջը խոզուկ եւ շոող շնչառութիւն մը կունենայ:

Այս հիւանդութեան նշանները տեսնուելուն պէս՝ պէտք է թեթեւ փսխողական մը տալ (մեծերու համար մէկ ապուրի դգալ, եւ տղոց համար մէկ խահուէի դգալ): Թէպէտ եւ երբեմն հիւանդին սիրտը ետ չգայ անով, սակայն դեղը իւր զօրութիւնը կբանեցընէ. վասն զի այն նոր մաշկը ձեւացընող հիւթերը անով կցրուին. միայն թէ զգուշանալու է որ փորհարութիւն չպատճառի:

Բ Ա Ն Ա Լ Ի Բ Ն Ա Կ Ա Ն Գ Ի Տ Ե Լ Ե Ա Յ

ԱԶՔ, ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.

(Շարայարութիւն).

Ինչէն է որ քաղաքի կամ գեղի մէջ աւելի դիւրաւ կհասկընամք առարկայից ո՛րչափ հեռու լինելը՝ քան թէ ծովու վրայ կամ երկնքին երեսը.

— Վասն զի քաղաքի մէջ կամ դաշտի վրայ ուրիշ հեռաւոր կամ մօտաւոր առարկաները մեզի համեմատութեան ցուցակներ կլինին. իսկ ծովուն կամ երկնքին երեսը սովորաբար բան մը չգտնուիր որ անոր հեռաւորութենէն մէկալինը հասկընամք:

Միայն նայուածքով մը ի՞նչպէս կիմանամք բանի մը մեծութիւնը, ձեւը, դիրքը եւ այլն.

— Այս կարողութիւնը մեզի բնածին չէ, այլ երկար փորձով կը ստանամք՝ զանազան հեռաւորութեամբ առարկաներ տեսնելով:

Ինչէն է որ կենդանագիրները միշտ տեսնողին աչուրներուն մէջը կնային.

— Վասն զի պատկերին երեսը տափակ լինելով, քաշուածքին համեմատութիւնները նոյն կմնան ամէն տեսակ դրից համար, մանաւանդ երբոր հեռուէն նայուի վրանին:

Ինչէն է որ երկնային կամարը մեզի տափառակ ու վար իջածի պէս կերեւի.

— Վասն զի մեք երբոր հեռաւոր առարկայի մը ու մեր մէջ զանազան բաներ կտեսնեմք՝ մտքերնիս կդնեմք թէ այն առարկան շատ հեռու է. ուստի զարմանք չէ որ աչքերնիս խաբուի, ու երկինքը դէպ իհորիզոն աւելի հեռու երեւի մեզի քան թէ դէպ ի վեր:

Ինչո՞ւ համար երբոր կրակի կտոր մը շուտ շուտ շարժես՝ կրակէ ժապաւէնի կամ ամբողջ լուսաւոր շրջանակի մը պէս կերեւի.

— Վասն զի լուսոյն զգացումը դեռ կմնայ

քիչ մը ատեն՝ Թէպէտ եւ անոր պատճառը դադարած լինի: Երբոր կրակին պտըտելովը ամբողջ լուսաւոր շրջանակ տեսնեմք, ըսել է Թէ անոր շարժումն այնչափ արագ է որ անոր մէկ կէտին զգացմունքը նոյնչափ ատեն կըքշէ որչափ ըրած պտոյտը:

Որպէս զի ցանցատեսակին վրայ տպաւորութիւն մը լինի՝ միջակ հաշուով մէկ ըրպէին երբորդ մասը հարկաւոր է:

Երբոր սեւ ու ճերմակ գծերով ներկուած շրջանակ մը շուտ շուտ պտըտցնես, ինչո՞ւ համար միակերպ մոխրագոյն կերելի:

— Վասն զի շրջանակին վրայի ճերմակ գծերուն տպաւորութիւնը դեռ ամբողջ չեղած՝ սեւ գծերունը կսկսի, անկից ետքն ալ նորէն ճերմակներունը եւ այլն:

Հաստ Թղթի մը վրայ որ ձեւեր քաշուած լինին՝ կէսը վերի եւ կէսը վարի կողմը, Թէ որ Թղթին եզերքը կ'ո՞ւր մը փակցնես ու պտըտցնես՝ երկու կէսերը կ'միանան. ի՞նչ է ասոր պատճառը.

— Վասն զի մէկ կէտին զգացմունքը դեռ չըդարձած՝ մէկալինը կսկսի:

Երբոր վանդակի եւ ցանկապատի մը առջեւէն շուտ անցնիս ձիով կամ կառքով, ինչո՞ւ չես կրնար անոնց մատուրները կամ ցիցերը համրել.

— Վասն զի մէկ մատին կամ ցիցին պատկերը դեռ աչքէդ չհեռացած՝ մէկալը վրայ կ'հասնի:

Յանկարծական լոյսը ինչո՞ւ համար մարդուս աչքը կցաւցնէ.

— Վասն զի դեռ բիբը ամփոփուելու ատեն չունեցած՝ աչքին տեսողական ջղին վրայ չափազանց շատ լոյս կ'զարնէ:

Ինչո՞ւ համար երբոր մուծ տեղ մը յանկարծ ճրագ բերեն՝ աչքդ կցաւի.

— Վասն զի մուծ ատեն մարդուս բիբը շատ կընդարձակի. ուստի յանկարծակի լոյս տեսնելուն պէս կցաւի՝ մինչեւ որ կամաց կամաց կըծկտելով վարժի շատ լոյս ընդունելու:

Ինչո՞ւ համար երբոր կեցած տանդ մէջ ճրագ վառած է, փողոցին մէջ կամ ճամբուն վրայ եղած բաները չեն տեսնուիր.

— Վասն զի բիբը լուսոյն սաստկութենէն ամփոփուած լինելով՝ չկրնար դրսի բաներուն ցըրուած ու շփոթ ճառագայթներն ընդունիլ ու տեսնել:

Երբոր լուսաւոր դահլիճէ մը դուրս ելնեմք գիշերանց, ինչո՞ւ բան չեմք տեսներ.

— Վասն զի բիբերնիս որ կծկուած էր դահլիճին մէջ՝ յանկարծակի չընդարձակիր, որով չըկրնար մուծ ատեն այնչափ ճառագայթ ժողվել որ մեր չորս դին եղած առարկաները տեսնեմք:

Քիչ մը ատեն արեւուն կամ սաստիկ կրակի մը վրայ նայելէն ետեւ ինչո՞ւ համար ամէն բան մեզի մուծ կերելի.

— Վասն զի բիբերնիս լուսոյն սաստկութենէն այնչափ կըկծկըտի որ տեսած բաներնէս բաւական ճառագայթ չմտներ մէջն որ այն քիչ լուսաւորուած բաներուն գոյները լաւ որոշեմք:

Ինչէ՞ն է որ վագրը, կատուն, բուն, չղջիկը եւ այլն, մուծ ատեն լաւ կ'տեսնեն.

— Վասն զի իրենց աչուրներուն բիբը շատ կըացուի, անով լուսոյ ցրուած ճառագայթները առատութեամբ ներս կ'ժողվէ. ուստի այն բաներն որ մարդուս համար անտեսանելի կըսեպուին՝ այն կենդանիները որոշ կերպով կ'տեսնեն:

Ինչէ՞ն է որ կատուները, բուերը եւ անոնց նման շատ կենդանիք գրեթէ բոլոր օրը կըքնանան.

— Վասն զի աչքերնին ցորեկուան լուսէն կըյոգնի՝ իրենց բիբերուն բացուածքին լայնութեանը պատճառաւ. ուստի ցորեկը կ'քնանան որ հանգչին:

Ինչէ՞ն է որ կատուն կրակի քով կեցած ատենը անդադար աչքերը կ'խըփէ.

— Վասն զի կրակին պայծառութիւնը անոր լայն բիբէն յորդութեամբ անցնելով՝ նեղութիւն կ'ուտայ աչքերուն, ուստի կ'խըփէ որ հանգչի:

որովհետեւ առարկաներուն պատկերը մէկ հատ միայն կտեսնեմք, ի՞նչ բանի համար երկուք է աչքերնիս .

— Ա. Որպէս զի մեր տեսութեան ասպարէզը մեծնայ .

Բ. Աչքերնիս աւելի սուր լինի .

Գ. Տեսութիւննիս շատ չյոգնի .

Դ. Թէ որ աչքերնուս մէկը աւրուի կամ ցաւի, մէկալով կարենամք բան տեսնել :

Երկու աչք ունենալէն ետեւ ինչո՞ւ համար առարկաներն ալ երկերկու չեմք տեսներ .

— Վասն զի Ա. ցանցատեսակին վրայ եղած զգացմունքը բանի մը վայրկեան կմնայ . եւ որովհետեւ մէկ առարկայի մը երկու տպաւորութիւնները գրեթէ մէկտեղ կլինին աչքերնուս վրայ, անոր համար երկու պատկերները մէկ զգացմունք մը միայն կուտան .

Բ. Երկու պատկերները երկու ցանցատեսակաց նոյն կէտերուն վրայ կծեւանան .

Գ. Հաւանական է թէ այս բանիս մէկ պատճառն ալ սովորութիւնը կամ վարժութիւնն է :

Նիւթը կան որ առարկաները երկերկու հատ կտեսնեն, վասն զի տեսած բաներնին իրենց ցանցատեսակաց նոյն կէտերուն վրայ չեն զարններ :

Ինչէ՛ն է որ ծառատունկը կամ շիտակ ու երկայն փողոցը այնպէս կերեւի որ կարծես թէ բանի որ քեզմէ հեռանայ՝ կնեղնայ, մինչեւ որ երկու ծայրերը իրարու հետ միանան .

— Վասն զի շէնքերը կամ ծառերը ո՛րչափ որ հեռանան նայողին աչքէն, անկից մինչեւ դիմացէ դիմաց եղած ծառերուն կամ շէնքերուն քաշուած գծերը այնչափ կամփոփուին :

Ինչէ՛ն է որ լեռան ծայրը կամ աշտարակի մը վրայ կեցող մարդը ագռաւէ մը մեծ չեւեւի .

— Վասն զի այն անկիւնն որ մարդուն բարձրութեան գծերը կկազմեն նայողին աչքին մէջ՝

աւելի մեծ չէ քան զայն անկիւնն որ ագռաւը կկազմէ՝ աչքին մօտ կեցած ատենը :

Ինչո՞ւ համար լուսինը մեր աչքին աւելի մեծ կերեւի քան թէ աստղերը, թէպէտ եւ անոնցմէ շատ պզտիկ է .

— Վասն զի անոնցմէ աւելի մօտ է երկրիս :

Լուսնի լոյսը մէկ րոպէէն քիչ մը աւելի ատեն կանցընէ մեզի հասնելու համար . իսկ հաստատուն աստեղաց մէջէն մեզի ամենէն մօտ եղածը այնչափ հեռու է երկրէս որ թէպէտեւ լոյսը մէկ րոպէի մէջ 300,000 բիւրմեթր տեղ կերթայ, սակայն անոնց լոյսը մեզի հասնելու համար ինը կամ տասը տարի կուզէ .

Թնդանօթէն ելած գնտակ մը որ լուսնին հասնելու համար գրեթէ քառասուն օր կուզէ, մէկ միլիոն տարի պէտք էր որ հաստատուն աստղերէն մէկուն հասնէր՝ եթէ կարելի լինէր դէպ ի հոն Թնդանօթ հասցընել :

Մանրացոյցը ինչո՞ւ համար խոշոր կցուցընէ տեսնուած բաները .

— Վասն զի տեղւոյն հեռաւորութիւնը անով կկարճնայ, որով առարկաները որոշ կտեսնուին : Վառարանը որչափ կարճ լինի՝ առարկան ալ այնչափ խոշոր կերեւի աչքի :

Երբոր բանի մը շուքը պատին վրայ զարկած է, ինչէ՛ն է որ քանի որ այն առարկան Յրագին մօտեցընես՝ պատին վրայի շուքը այնչափ աւելի կմեծնայ .

— Վասն զի լուսոյ ճառագայթները քանի որ վառարանէն հեռանան՝ այնչափ աւելի կբացուին :

Երբոր նաւ մը ծովեզերքին մօտենայ, ինչէ՛ն է որ առաջ անոր բարձր ծայրերը կերեւին, ու ետքը բոլոր մարմինը :

— Վասն զի երկիրս գնտածել է, եւ ծովուն երեսին կլորութիւնը չթողուր որ նաւուն մարմինը մէկէն ամբողջ տեսնուի :